

De Heraut

van de

Bereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad No. 124.)

Zondag 8 Juli 1900. No. 1175.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE, Abonneementen en Advertenties aan de ADMINISTRATIE, Bureau: Warmoesstraat 96, te Amsterdam.
Inzendingen, die later dan Donnerdag 's namiddags te 12 uren worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementsprijs: franco aan huis, per drie maanden / 1.20, voor het Buitenland per jaar / 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers aan het Bureau 10 Cent.
Abonneementen worden aangenomen door alle Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. en aan het Bureau te Amsterdam.
Advertentie: van 1 tot 6 regels / 1.20, voor elke regel meer 20 Cent.
Aanvragen en vermelding van leedgaven en Verlagen van vereen. bij C. t. p. regel.

Van de gemeene Gratie.

LAATSTE REERS.

XXXI.

KERK EN STAAT.
XIX.

Maar de natuurlijke mensch begrijpt niet de dingen die des Geestes Gods zijn; want zij zijn hem dwaasheid, en hij kan ze niet verstaan, omdat zij geestelijk onderscheiden worden.
1 Corinthie 2 : 14

De eerste onderscheiding, waarop hier aankomt, is die tusschen het Overheidsambt en de persoon die dit ambt bekleedt. Dit onderscheid treedt zeer scherp in het licht, bijaldien de Overheid een saamgestelde macht is. Zoo was in de dagen van onze Republiek, Oranje niet de Overheid, want de overhoogheid berustte bij de Hoogmogende Heeren der Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden. Zoo is ook nu in Frankrijk de President der Republiek niet de Overheid, maar slechts eerste Staatsdienaar. En al leven wij thans onder een monarchie, zoodat onze Koningin draagster der Souvereiniteit is, toch is ook de Souvereine macht grondwettelijk in verband gezet met de Staten-Generaal, en kan zonder de medewerking van deze Staten geen wet tot stand komen. Slechts in zeer enkele gevallen kan men zeggen, dat één enkel persoon in absoluten zin vrijmachtig het ambt van Hooge Overheid onder God uitoefent. Doch al stapte men over de wel niet constitutionele, maar dan toch zakelijke banden heen, en al nam men in dien zin den Czaar aller Russen als het type van den vrijmachtigen Alleenheerscher, vast staat dan toch, dat in verreweg de meeste beschaaftde staten zulk een overheid niet bestaat, en dat, met name ook in ons land, voor elke daad der Hooge Overheid meer dan één persoon heeft mede te werken. Juist dit nu maakt, dat het onderscheid tusschen het Overheidsambt en den Overheidspersoon een betekenis erlangt, die onder leiders bereikt ligt. Bij den Alleenheerscher bestaat dat verschil, tusschen wat hij als mensch doet en hetgeen hij ter uitoefening van zijn gezag doet, wel evenzeer; maar het komt minder duidelijk uit. Ambt en persoon vallen alsdan, bij oppervlakkige beschouwing, te zeer samen. Maar is er sprake van een saamgestelde uitoefening van het Overheidsgezag, zoodat de uitoefening van dit hoog gezag niet kan plaats hebben, dan onder de medewerking van velerlei personen, dan voelt en tast ieder, dat ambt en persoon twee zijn. Als menscheelike persoon is onze Koningin, b.v., op kerkelijk gebied geheel vrij, zich te voegen bij de Kerk harer belijdenis en harer overtuiging. Daar heeft geen Minister of geen Staten-Generaal mede van doen. Als koninklijke wetgeefster daarentegen is zij niet vrij, want daartoe is haar volgens de Grondwet, die zij bezwoer, onmisbaar de medewerking van minstens 51 leden (gerekend bij voltallige opkomst) der Tweede, van minstens 26 leden der Eerste Kamer, en van minstens één Minister; en ook al nemen we de Kamers bij slechtste opkomst, dan blijven deze cijfers toch altoos nog 26, 13 en 1, d.i. saam 40. Zoo staan we dus niet meer voor de uitoefening van één wil en van één inzicht en van één overtuiging, maar voor het effect van vele overtuiging en van vele zin en wil. Niet natuurlijk alsof het Souverein gezag gedeeld en gesplitst ware. Tot uiting kan dit gezag alleen door de Koningin komen. Maar zal een wet niet zijn, dan moeten toch minstens 41 inzichten en 41 wilsutingen zich hebben doen gelden.

Brengt dit nu in verband met het optreden der Kerken en met de Autoriteit van het Woord, en ge vat terstond tot welke conclusie u dit leiden moet. „Begrijpt de natuurlijke mensch niet de dingen die des Geestes Gods zijn, en zijn ze hem dwaasheid, ja, kan hij ze niet verstaan, omdat ze geestelijk onderscheiden worden”, en ook, „kan wie niet wedergeboren is uit water en geest, het Koninkrijk Gods zelfs niet zien”, dan kan het ambt der Overheid nooit tot waardschatting van de Kerk en tot een buigen voor het Woord komen, tenzij de personen die tot de uitoefening van het Overheidsgezag moeten samenwerken, opheiden natuurlijke menschen te zijn, en wedergeboren werden. Niet het ambt wordt van natuurlijk geestelijk, en niet het ambt wordt wedergeboren; die geestelijk-wedergeboren wordt is de persoon. Wel zijn er ook ambtelijke gaven des Geestes, maar deze verschillen naar het ambt is. Verleent Jezus, door op zijn apostelen te blazen, hun den Heiligen Geest, zoo is deze gave geestelijk-ambtelijk, omdat het aposto-

laat een ambt in de Kerk, en dus op het terrein der Particuliere genade is; maar ontvangen Bezaleel en Aholiab ambtelijke gaven des Geestes, dan zijn deze gaven van maatschappelijke aard, want het bewerken van goud en zilver hoort thuis op het terrein van de Gemeene Gratie. En zoo dus ook, als een Jephtha, of een ander der Richters, door den Geest wordt gedreven, zoo is deze Geestesgave van politieke of militaire aard, en hoort dus evenzeer thuis op het terrein der Gemeene Gratie. Verleent alzoo God de Heere ook nu nog aan een Vorst of aan een Vorstin, aan een Minister der kroon, of aan een lid der Staten-Generaal, eenig talent of eenige gave, dan ligt deze gave, voorzover ze strekt om hen voor dezen dienst te bekwaamen, evenzoo niet op het geestelijk terrein der particuliere genade, maar op dat der Gemeene Gratie. Voor het Overheidsambt als zoodanig komen dus alleen zoodanige gaven in aanmerking, als geheel vallen buiten de dingen waarvan Paulus zegt dat ze geestelijk onderscheiden worden; en het geestelijke dat er bijkomt, kan nooit anders komen dan van den bekeerden, van den wedergeboren persoon, die uiteraard niet ambtelijk, maar als zoodaart geloof en bekeering kwam. Hoezeer dus ook in het afgetrockene moet worden volgehouden, dat alle Overheid, als Dienaresse Gods, de Kerk van Christus met open armen op haar erf behoort te ontvangen, zoo hangt de vraag of dit geschieden kan, of niet, geheel af van de verhouding waarin de Overheidspersoon tot de Kerk staat. Elk Overheidspersoon, die de Kerk op haar rechten prijs schat, en in haar zelf, wat ze metterdaad is, sluit zich als persoon zelf bij haar aan, en weet haar diensvolgens ook in zijn ambtelijke positie te schatten. Daarentegen toont een Overheidspersoon, die zich niet bij haar aansluit, reeds daardoor, dat hij haar waarde en eigenlijke betekenis niet doorziet; dat zijn oog hiervoor niet geopend is; en diensgevolge zal hij in zijn ambtelijke positie ook het inzicht missen, dat voor de volle waardeering van de Kerk van Christus onmisbaar is. We spreken hier nu natuurlijk in de onderstelling, dat er nog slechts één soort geïnstituëerde kerk bestaat. Zoodra de openbaring der Kerk zich in meerdere deelen splitst, komt een geheel andere overweging in aanmerking.

Staat nu deze onderscheiding eenmaal duidelijk op den voorgrond, dan komen in de tweede plaats in aanmerking die geheel andere onderscheidingen, die afhangen van den regeringsvorm en van de geestelijke gesteldheid van het volk. Is de regeringsvorm streng monarchaal en autocratisch, zoo zal de persoonlijke overtuiging van den Heerscher een schier alles beslissende invloed uitoefenen. Is hij zelf onbekeerd en der Kerk vijandig, allicht zelfs een andere religie toebehoorende, zoo zal zijn gezag en zijn macht zich tegen de Kerk keeren, haar voortgang pogen te verhinderen, en zoo mogelijk haar terugdringen, waar ze reeds veld won. Is hij een onverschillig man, zoo zal hij in zake de religie „Gods water, gelijk men zegt, over Gods akker laten loopen”. Maar ook, is hij een bekeerd kind van God en zelf met ijver voor het Evangelie bezield, zoo zal hij de kerk zoeken, zich bij haar voegen, in staatszaken met de Christelijke beginselen rekening houden, en haar rechten en voordeelen beschikken. Zelfs heeft de historie geleerd, dat zulke Heerschers, als ze der Kerk een warm hart toedroegen, nog verder gingen, en door hun Overheidsmacht dwang op hun onderdanen uitoefenden, om ze tot den heiligen Doop te bewegen, en tegelijk alle andere religie hun te verbieden. Of dat al dan niet het geval was, hing meestal af van de geestelijke gesteldheid van het volk. Was eenmaal het groter deel des volks tot de Christelijke religie overgegaan, zoo kon de overgang van het kleiner deel veelal worden doorgezet; maar niet alzoo bij omgekeerde verhouding. — Bij minder autocratische regeringsvorm daarentegen reikte de persoonlijke invloed van den monarch zoo ver niet. Hoezeer ook persoonlijk der Kerk genegen, had zulk een vorst dan de staatsinrichting niet alleen in eigen hand. Anders hadden daarin medezeggenschap. En dit juist belette den monarch dan bij ondervondingen tegenstand de Kerk zóó tot haar recht te doen komen, als hij zelf wel zou hebben verlangd. En waar geen heerscher gebod, maar het volk zelf, hetzij in volksvergaderingen, hetzij door vertegenwoordigers, de wet gaf, werd de positie der Kerk uit den aard der zaak beheerscht door de meerderheid, ging meest op en neer, en was ook plaatselijk zeer verschillend.

De derde onderscheiding, die hier in aanmerking komt, is het onderscheid tusschen de eerst gebodene en de later voortdurende

positie, die aan de Kerk wordt ingeruimd. Als pas de Kerk in het land komt, moet haar geheele positie nieuw geregeld, hetzij feitelijk, hetzij door de wet, en daarom hangt bij dat eerste optreden zoo schier alles af van de persoonlijke overtuiging van wie op dat oogenblik de macht in handen hebben. Toen keizer Constantijn overging, ging feitelijk met hem het Rijk over, en verkreeg de Kerk juist daardoor de schitterendste positie. Maar heel anders komt dit te staan, als diezelfde Kerk twee, drie eeuwen in een land bestaan heeft. Dan toch heeft ze burgerrecht erlangd, heeft ze zich op vaste wijze gevestigd, en is onder uweel of geschreven recht gekomen. Is dit nu eenmaal het geval, dan zal dit alles niet plotzeling onderstoven worden gehaald, omdat er een Heerscher optreedt, die persoonlijk onbekeerd is. In den regel zal hij, ook onbekeerd, toch lid der Kerk zijn. De eenmaal ingerichte orde van zaken zal hij laten voortbestaan, en ook onder zijn bewind zal de Kerk het profijt hebben van haar vroeger verworven positie. Wel zijn er b.v. te Rome keizers geweest die zich hier niet aan stoorden, en, uit vijandschap tegen den naam van Christus, de oude vervolgingen weer opnamen, en tegen de Kerk van Christus woedden. Maar later hield dit op. Zoo goed als ieder behoorde toen zelf tot de Kerk, en al waren er ook toen onder de vorsten goddelooze degenen, aan vervolging van de Kerk deden ze toch niet; immers ze lieten haar in het bezit van de eens verkregen rechten, en hun persoonlijke overtuiging had hoogstens invloed op de wijze van bejegening der kerkelijke ambtsdragers. Men heeft dan te doen met een volkstoestand, die van lieverlede geheel onder de heerschappij der Christelijke beginselen gekomen is. De Kerk is geen nieuw aangekomene meer, maar kan haar adellijken toonen; en het Overheidsgezag blijft haar eeren en beschermen, geheel afgescheiden van de vraag of de drager van het hooge Overheidsgezag persoonlijk al dan niet een in geestelijken zin geloovige is.

Een vierde onderscheiding is hierin gelegen, of men rekent met de hooge of met de lagere Overheid, en met de ambtelijke personen, die als de armen zijn, waarmede het Hoog Gezag zich handhaaft en zijn wil ten uitvoer legt. Er zijn overheden in de staten, er zijn overheden in de gewesten, en die beide zijn onderscheiden van de hooge Overheid die heel het land regert. Voor zover nu de positie der Kerk bepaald wordt door wetten en vorstelijke besluiten, spreekt het van zelf, dat alleen de Hooge Overheid ten deze de beslissing in handen heeft. Wordt diensgevolge door de wet aan de Kerk recht van bestaan en van vrije werkzaamheid gegund, dan doet het er weinig toe, of een lager magistraat haar vijandig is. Het hooger Gezag houdt hem in toom. Hij moet de wet eerbiedigen en helpen uitvoeren. Maar dan ook omgekeerd; is de lagere magistraatspersoon persoonlijk een minnaar van Gods Woord en een vriend der Kerk, dit stelt hem nog niet in staat, om, tegen de wet in, voor de Kerk op te komen. De persoonlijke overtuiging van de lagere overheden, kan daarom slechts in zoverre invloed uitoefenen op de positie der Kerk, als de wet speelruimte voor vrije handeling openlaat. Die speelruimte zal de vijand der Kerk gebruiken, om haar te plagen, waar hij haar niet vervolgen kan, en diezelfde speelruimte zal de geloovige magistraatspersoon zich ten nutte maken om de Kerk te steunen en te helpen. Maar in geen geval kan de lagere magistraat doen, alsof de wet niet bestond. Wie als geloovig belijder van den Christus zich bewaard gevoelt, om wetten, die voor de Kerk ongunstig zijn, uit te voeren, moet uit zijn ambt treden. Iets waar in den regel voor de Kerk niets mee gewonnen, eer veel verloren is. Indien toch de plaats die hij openmaakt, wordt ingenomen door een vijand van Christus' Kerk, weet hij vooraf, dat de positie der Kerk er door verslechtert.

Een vijfde onderscheiding, waarop hier te letten valt, raakt de vraag, of de Overheid de positie, die zij tegenover de Kerk inneemt, laat bepalen door geestelijke motieven oftewel door eigen belang. De Kerk, eenmaal opgetreden en tot uitbreiding gekomen, wordt een macht. De band, die de leden der Kerken aan hun geestelijke leidslieden bindt, is inniger dan de band van Overheid en onderdaan. Door te kras tegen de Kerk in te gaan, brengt de Overheid alzoo de gehechtheid van haar onderdanen in gevaar; en zonder vrees voor tegenspraak mag gezegd, dat minstens de helft van de privileges, die oudtijds aan de Kerk geschonken zijn, haar werden gegund niet

door den vromen zin der machthebbers, maar uit hun zucht om 'en invloed der kerkelijke aanhangers voor zich te winnen. Een andere overtuiging kwam hier bij. In tijden dat een revolutionaire geest door de gemoeienden toog, was het voor de Overheid van het hoogste belang, den invloed te sterken van de Kerk, die de gehoorzaamheid aan de Overheid en de eerbiediging van haar gezag tot Christenplicht stelde. Zoo steunde het altaar den troon. De religie vervulde de taak van onbezoldigd rijksveldwachter. En de vorsten, die deze hulp van de zijde der Kerk, ten behoeve van hun eigen positie, niet missen konden, zagen zich, ook zonder in het minst door vromen zin gedrongen te worden, gehooft naar de positie der Kerk op hun erf steeds weer te sterken. Zoo was er naast de geestelijke waardschatting, die in het optreden der Kerk een gave Gods zag om het volk van het verderf te redden, allengs een geheel andere waardschatting aan de orde gekomen. Niet om haar aard en wezen, maar om de zijdelingsche vrucht die ze voor Overheid en volk afwierp, werd ze geëerd. En het is deze waardeering van haar zijdelings afgeworpen vrucht die thans nog bij de ongelooovige staatslieden voortduurt. Voor de Kerk als openbaring van het Lichaam van Christus gevoelen ze niets. Ze achten de Kerk een instelling waar zij en hun gelijken zich ver boven verheven gevoelen. Maar wat ze erkennen is, dat de Kerk, met name in „den nacht der Middeleeuwen”, gelijk men het bij voorkeur uitdrukt, uitnemende dienst heeft gedaan, om de nog wilde volken onder hooger invloed te brengen; dat die Kerk ook in den strijd tegen Spanje hielp voor onze vrijmaking; dat ze nu nog voor de lagere volksklasse en voor het platteland onmisbaar is; en dat ze ook bovendien historische rechten bezit, die men niet wilkeurig mag krenken. Doch deze soort egoïstische of tijdelijke waardschatting heeft natuurlijk niet de ideale roeping der Overheid als Gods Dienaresse niets gemeen. Als Dienaresse Gods moet ze de Kerk van haar God welkom heeten voor de eere zijns Naams en voor het heil van het volk; en alle waardschatting der Kerk, niet om wat ze is en beoogt, maar om wat ze anderszins aan vrucht afwerpt, rekent op het stuk van beginselen niet mede.

Juist deze averechtsche waardschatting wijst ons op een zesde onderscheiding, beheerscht door de vraag, of Kerk en Staat zuiverlijk als twee instellingen van eigen natuur naast en ten deele tegenover elkander blijven staan, dan wel of Kerk en Staat hun zelfstandige positie tegenover elkander prijsgeven, en zich, onder wat vorm ook, dooreenmengen. De macht waarover de Kerk beschikte, haar invloed op het volk, haar heilig karakter in het oog der menigte, en de zijdelingsche vrucht die ze afwierp voor orde en wet, heeft reeds zeer vroeg de machthebbers bevreemd gemaakt, dat deze macht haar boven het hoofd zou groeien, en dat zij zelve, als oefnende een gezag van minder geestelijke natuur, in de schatting van het volk verlaagd zouden worden tot een lagere trap. Het is om dat gevaar te keeren, dat ze zich in de Kerk zelve met hun Overheidsgezag hebben ingedrongen, gelijk reeds Constantijn zich Bisschop noemde; dat de Czaar geestelijk hoofd van Ruslands kerk is; dat de Duitse Lutherische vorsten aanspraak maakten op het hooge Episcopaat in de kerk, een pretentie die de koning van Pruisen nog steeds staande houdt; en dat ook in Engeland en hier te lande de Overheid zoo dikwijls op een positie in de kerk heeft gevestigd. Dit is, gelijk licht valt in te zien, een verwarring van twee onderscheidene begrippen. In de kerk is ook de koning onderdaan, onderdaan van Christus, en heeft alzoo in de kerk niet te bevelen maar te gehoorzamen. Doch dit juist wilde men niet. Men wilde dan in de kerk met diep knielen, maar in eere zijn, en om dit doel te bereiken vlocht men dan ook de kerk in het staatswezen, maakte er een staatsfunctie van, en ijkte haar tot staatskerk. De kerk, ter kwader ure door eeroezucht gedreven, gaf hierin toe. En zoo is allengs die gewrongen en verwarde toestand geboren geworden, waardoor in tal van landen de kerk schijnbaar hoog in eere staat, en toch feitelijk geheel onder de macht van de Overheid is gekomen.

Een laatste onderscheiding, waarop in dit verband de aandacht moet worden gevestigd, betreft de verschillende wijzen, waarop de Overheid met de kerk in aanraking komt. Die aanraking is deels geestelijk van aard, deels formeel en uitwendig. Geestelijk komt zij aan de orde, voorzover

de Overheid aan de kerk geestelijken invloed toekent in zake de school, het huwelijk, de arnverzorging, de zalving van den Vorst, de publieke gebeden, en zooveel meer; ook in zoverre ze ter wille van de kerk, met geweld, andere religien belet op te komen, of te niet doet voor zooveel ze in het land bestonden. Dit noemde men dat de Overheid zelve als zoodanig professie deed van de Christelijke religie; iets wat veelal insloot dat alleen belijders van de Christelijke religie met gezag bekleed werden. Wat natuurlijk niet zeggen wilde dat alle Overheidspersonen, hoofd voor hoofd, tot den Christus bekeerd waren, maar alleen dat het hooge gezag als zoodanig publiekelijk verklaarde de Christelijke religie als de ware te erkennen en te zullen handhaven. Dit kwam er dan op neer, dat de kerk tweemaal invloed kreeg. Voor eerst den invloed dien ze zelve op de conscientien uitoefende, en ten andere den invloed dien de Overheid haar toebeschikte.

Doch geheel hiervan onderscheiden is de aanraking waarin de Overheid met de kerk komt door de uitwendige behoeften der kerk. De kerk moet een bestaanswijze in den staat hebben, ze moet optreden als instituut, als corporatie, als vereniging, of in wat vorm ook, eenvoudig omdat ze zich in de geslachten voortplant, en alzoo een voortgezet bestaan moet hebben. Ze heeft bovendien noodig gebouwen voor haar eeredienst en samenkomsten, en moet deze op een of andere wijze verwerven en kunnen bezitten. Ze moet kunnen koopen, verkoopen, huren en verhuuren. Ze moet middelen hebben om te bestaan, uit eigen hoofde of uit vreemde bron. Ze heeft de bescherming der politie noodig tegen ruw geweld. Kortom, de Kerk, hoe geestelijk ook van aard, heeft toch een uitwendig bestaan te voeren in den Burgerstaat, en het is alleen van de Overheid, dat ze de rechten verkrijgen kan, om dit te doen. Hier is alzoo rechtmatige gezagsuitoefening van de zijde der Overheid. Doch ook hiervan heeft de Overheid misbruik gemaakt, om de Kerk te wringen in een vorm die vreemd aan haar wezen was, en de Kerk heeft maar al te vaak zich dat onnatuurlijke getoost en laten welgevallen, indien de Overheid negen bleek, om in de middelen van haar bestaan te voorzien. Zelfs in de dagen onzer vaderen leunde men te dezen opzichte schier uitsluitend op de goede gunste der Overheid. Het denkbeeld, dat de Kerk haar eigen middelen kon opbrengen, vond geen ingang. En het is met name hierdoor, dat de Kerk ook ten onzent, in de beste periode van onzen bloei, zoo jammerlijk in de macht der Overheid bekneeld geraakte. Wel deden onze beste theologen steeds wat zij konden, om voor de vrijheid der Kerk in de bres te springen; maar feitelijk gingen onze Kerken reeds destijds onder het juk door. Dit nu heeft haar zelfstandige levenskracht zoodanig doen verminderen, dat ze, toen op het laatste der vorige eeuw de Staatsprivilegien wegvielen, een vaatdoek inzonden, en Willem I zoo goed als op geen verzet stuitte, toen hij eigenmachtig om alle Gereformeerde Kerken den geestesbond sloeg.

Toch is met deze acht onderscheidingen nog niet genoeg gezegd: Er komt nu nog de veel interessanter onderscheiding bij tusschen een land, waar slechts één Christelijke Kerk bekend is, en een land waarin meerdere Christelijke Kerken institutair met uiteenlopende confessie en kerkinrichting optreden. Doch hierover in een volgend betoog.

„Bekeerd met witte kleeders”.

Die overwint, die zal bekleed worden met witte kleeders; en ik zal zijnen naam geenszins uitdoen uit het boek des levens en ik zal zijnen naam belijden voor mijnen Vader en voor zijne engelen.
Openbaring 3 : 5.

Omhangen worden met „het witte kleed” is gehuld worden in het gewaad van den Overwinnaar, in het erekleed van den Triumfator, in de prachtkleed van hem die zegepraalt.
Ook hier gaat de hooge beeldspraak door. Alle volk uit die dagen kende het erbotuon, dat ten deel viel aan hem, die den vijand versloeg en zegepraaltte uit den krijg wederkeerde. Tot in ons woord: Zegepraalt toe, klinkt die juichtoon na. Zege is de overwinning, en praalt is schitteren. En zoo zegepraaltte in triomfantelijken intocht de veldheer aan het hoofd van zijn vregedredrken leger. Aldus te triomfeeren voor aller oog, en onder het gejubel van al het volk zegepraaltende worden ingehaald binnen de poorte, was de hoogste glorie die den dapperen krijger ten deel viel. Hij gesierd en in het glansgewaad ge-